

Siyasette Cinsiyet Eşitliği: Uluslararası Alandan Yerel Alanın Dinamiklerine Kadın Temsili

Gender Equality in Politics: Women's Representation from International to Local Dynamics

Aysun Yaralı Akkaya*
Zehra Yılmaz**

Öz

Bu çalışma, kadınların siyasetteki rolünü yerel siyaset bağlamında ele alarak, dışlanma nedenlerini analiz etmeyi ve tartışmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de de dünyada olduğu gibi, kadınların siyasete katılımı sınırlı; temsilde eşitlikleri ise kısıtlıdır. Son yıllarda siyasette kadının görünürlüğü artmakla birlikte, Türkiye siyasette cinsiyet temelinde eşitliğe ulaşabilmenin henüz uzağındadır. Üstelik yerel siyasetin her bir kademesinde kadınların siyasete katılım oranları ulusal düzeyden daha da azdır. Kadınlar, erkek egemen bir siyasal alan içerisinde, yerelde siyasete katılımda ulusal siyasete kıyasla daha az görünür olmakta; bu nedenle de yerel siyasal alanın dinamiklerini şekillendirmede etkili olamamaktadır. Çalışma, bu kabullenme yola çıkarak, öncelikle kadınlar ve siyaset arasındaki ilişkide karşılaşılan güçlükleri tartışmaktadır; ikinci olarak yerel siyasette kadın temsili ve katılımını gösteren bulguları güncel veriler üzerinden ele almaktadır. Bu veriler dünyada kadınların siyasetteki temsili Türkiye ile karşılaştırarak, Türkiye siyasetinde kadınların nerede olduğunu anlamak açısından gereklidir. Bu nedenle özel olarak çalışmada, Türkiye'de yerel siyasetin hangi dinamikler tarafından şekillendiği açıklanarak, kadınların yerel siyasetle olan mesafeli ilişkisi ele alınmaktadır. Bu tar-

Abstract

This study examines the role of women in politics by analyzing the underlying reasons for their exclusion, with a particular focus on local politics. As in many parts of the world, women's participation in politics in Turkey remains constrained, and gender equality in political representation is yet to be fully realized. Although women's visibility in political spheres has increased in recent years, significant disparities persist. Notably, women's participation rates in local politics are even lower than in national politics. Within a predominantly male-dominated political arena, women remain less visible at the local level, limiting their capacity to influence the structural dynamics of local governance. Grounded in this premise, the study first explores the structural and sociopolitical challenges that hinder women's engagement in politics. It then presents an empirical analysis of women's representation and participation in local politics using contemporary data. To contextualize these findings, the study situates Turkey's gendered political landscape within a comparative global framework. In doing so, it seeks to elucidate the structural mechanisms that shape local political dynamics in Turkey and critically examines the marginalization of women in this sphere.

* Doçent, Aysun Yaralı Akkaya, Mersin Üniversitesi, e-posta: aysun_yarali@yahoo.com, ORCID No: 0000-0002-6829-4282.

** Doçent, Zehra Yılmaz, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, e-posta: zehrayilmaz@yyu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-6980-6470.

Özgün araştırma makalesi

Makale gönderim tarihi: 14 Ocak 2025

Makale kabul tarihi: 16 Mayıs 2025

Original research article

Article submission date: 14 January 2025

Article acceptance date: 16 May 2025

tışma 2024 yerel seçim sonuçları bağlamında kadın temsiliinin siyasal alandaki önemine dair bir analizle pekiştirilmektedir. 2024 yerel seçimlerine göre kadın adayların siyasi yarışta başarısının artmasına karşılık yerel siyasetin görünmeyen engelleri, kadınların temsiliini ve siyasete katılım alanlarını sınırlandırmaktadır. Bu sınırlılığa rağmen 2024 yerel seçimlerinde artan kadın temsiliini büyükşehir il ve ilçe belediye başkanlıklarındaki durumlarına göre analiz etmektedir.

Furthermore, the study analyzes the implications of the 2024 local elections for women's political representation. While the elections marked an increase in the electoral success of female candidates, the persistent structural barriers within local politics continue to restrict women's access to political representation and participation. Despite these limitations, the study provides a detailed examination of women's representation in the 2024 local elections, with a specific focus on metropolitan, provincial, and district mayoral-ties.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Yerel Siyaset, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Katılım, Temsil.

Keywords: Women, Local Politics, Gender Equality, Participation, Representation.

Giriş

Siyasette karar alma mekanizmalarına kadınların eşit temsili farklı açılardan önem taşımaktadır. Birincisi karar mekanizmasında olan siyasetçiler; aynı zamanda kaynakların dağıtımında da söz sahibidir. İkincisi siyasi gücü elinde tutan kişiler kurumlar üzerinde etki sahibi olacakları için belirli uygulamaları bu sayede yasa hâline getirilebileceklerdir. Bu nedenle karar mercilerinde yaygın olarak erkeklerin olması pratikte cinsiyet eşitsizliğini gizleyen bir durum yaratmaktadır. Başka bir ifadeyle, siyaseten yasalar tarafsız bile olsa siyasette erkeklerin yer aldığı bir zeminde eşitlikten değil, kadınların bir tür görünmezliğinden söz ederiz (Paxton ve Hughes, 2013:4). Oysa, özellikle yerel yönetimlerde cinsiyet eşitliğinin ana akımlaşmasının yaygınlaştırılması ve yerel siyasette kadınların katılımının artırılması siyasette kadın temsiliinin artması açısından oldukça önemlidir (KA.DER, 2021:28). Kadınların yerelde karar mekanizmalarına katılımına dair somut bazı önerilere göre; yerelde kadın örgütlerinin yerel meclis çalışmalarını takip ve izleme yapmasını sağlamak, kentte kadınların katılımını artırmak, kadın meclislerinin oluşturulması, stratejik planlarda kadın kuruluşlarının katılımının artırılması, yerel yönetimde açık işbirliklerinin artırılması ve gönüllü katılımın sağlanması ile valilik ya da belediyelerde kadın-erkek eşitliği birimlerinin oluşturulması gibi bazı hedefler vardır (UNDP, 2018:4).

Bu bağlamda literatürde siyasette kadınların temsili, katılımı¹ ve eşit

¹ Katılım kavramı metnin ilerleyen bölümlerinde siyasete katılım olarak kullanılacaktır. Siyasal katılım burada aktif bir eylem anlamında ele alınmıştır. Dolayısıyla sadece televizyon izlemek, web sitelerini ziyaret etmek veya siyasetle ilgilenmek katılım anlamına gelmez. Buna ek olarak siyasi katılım, insanların siyasetçi veya profesyonel lobici olarak değil, vatandaş olarak yaptıklarıdır.

yurttaşlık tartışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmaların pek çoğunda kadınların eşit haklar temelindeki taleplerini ortaya koyduklarında karşılaştıkları zorluklar ve siyaseti dönüştürücü olma rollerinin görünmezliği eleştirilmiştir. Özellikle ulusal mekanizmalardaki temsilde cinsiyet ilişkisine odaklanan çalışmalar, akademinin ilgi gösterdiği konular arasında olmuştur (Tekeli 1982; Çakır 2019; Arat 1989, 1992, 2008; Ayata, 1992; Sallan Gül, 2007; Çağlar, 2011; Sancar, 2008b ve 2023). Uluslararası literatüre baktığımızda da tartışmaların benzer eleştiriler zemininde şekillendiğini izleyebiliriz (Celis 2009; Lombardo and Meier, 2014; Pitkin, 1967; Rao, 2005:324; Mayer, 2012; Bühlmann & Schadel, 2012).

Her seçim sürecinde tekrar hatırlanan kadın adayların seçilme oranları ya da seçil(e)meme nedenleriyle birlikte kadınların siyasette yeterince varlık gösteremedikleri sorunsalı yapılan tartışmalarda en çok değinilen konular olmuştur. Ancak bu akademik çalışmalar ya ulusal siyasete ya da uluslararası düzlemde parlamentolar arası karşılaştırma yaparak siyasette kadın yoksunluğunu araştırmaya odaklanmaktadır. Buna karşılık yerel siyasete ilişkin analiz yapmak veri çeşitliliği, aynı zamanda her ülke için farklı yerel yönetim modellerinin olması nedeniyle daha güçtür.

Başka bir ifadeyle, veri çeşitliliğine rağmen yerel düzeyde kadın temsili ve kadınların neden yerelde olmadığını ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir (Drechselova, 2022:24). Bu sınırlı Türkçe literatürde, öncelikle yerel siyasette kadın temsili, kadınların siyasete katılımı konularında tarihsel perspektifi tartışan, kadınların hak mücadelesini ele alan çalışmalardan söz edebiliriz (Yaraman, 2021 ve 2006; Sancar, 2008a; Ayata, 1995). Ayrıca alanın ilk çalışmalarını yapan isimlerden biri olan Çitçi (1996) temsil, katılım ve yerel demokrasi tartışmalarını ele aldığı makalede, yerel yönetim üzerinde etkili bir analiz için yerel yönetimin temellerine bakılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Buna göre yerelde temsil olanağının artacağı öngörüsünün cinsiyet bakımından geçerli olmadığına ve yereldeki kadın temsil oranlarının parlamentodaki oranlardan düşük olduğuna dikkat çekmiştir (Çitçi, 1996:9; Oktay, 2013:968). Son yıllarda ise yerel demokrasi odaklı bu bağlamda yerel demokrasinin güçlendirilmesinin önemine değinen yeni çalışmalar da literatüre eklenmiştir (Belli, 2015; Oruç ve Bayrakçı, 2018; Çağlar, 2011; Negiz ve Üçer, 2012; Alkan, 2004; Bora ve İşat, 2006; Tokman ve Kendirci, 2006). Bunların dışında seçilmiş tüm kadın belediye başkanlarıyla yapılan yüz yüze görüşmelere dayalı saha araştırmasına dayanan Koyuncu L. ve Sumbas'ın çalışmaları da önemlidir (2016). Akademik

çalışmaların yanı sıra, sivil toplum kurumlarının hazırladığı raporlar da doğrudan kadınların yerel siyasette olmayışını araştıran yayınlar olarak karşımıza çıkmaktadır (KA.DER, 2021: UNFPA Türkiye, 2021;TEPAV, 2014; İstanPol, 2021).

Literatürdeki bu tartışmaların çerçevesinde, elinizdeki çalışma verileri de teyit edilebileceği gibi kadınların siyasette yeterince görünür olmadığı tespitini yerel siyaset üzerinden incelemektedir. Bu anlamda öncelikle yerel siyaset tanımlanarak konuya başlanacaktır. Yerel siyaset denildiğinde akla ilk olarak yerel yönetim organları gelir ve yerel siyaset de bu açıdan yerel düzeyde gerçekleştirilen siyaset olarak tanımlanır. Dolayısıyla kentte meydana gelen her şey yerel siyaseti oluşturur (KA.DER, 2020:5). Jo Freeman toplumsal hareketlerin ve siyasi mücadelelerin, en temel değişimlerin başladığı yerin yerel düzey olduğunu belirtir (Freeman, 1970: 153). Daha geniş bir ifadeyle yerel siyaset karar alıcılarla ve uygulayıcılarla halk arasındaki etkileşim açısından en gelişmiş siyasal alandır. Bu etkileşim yereldeki aktörler arasında ya da yerel aktörler ile ulusal aktörler arasında gerçekleşmektedir. Örneğin belediye il ve ilçe başkanı, yerel basın, yerel sivil toplum yereldeki siyaset alanında önemli paydaşlardır. Bu aktörler arasındaki katılımcılığın ve çeşitliliğin artırılması bireylerin kendilerini bulundukları kentle ve kente ait yönetim organlarıyla bütünleştirmeleri açısından gereklidir. Kent yönetimi ve bu yönetimin aktörleri yerel siyaseti beslemektedir (Keleş, 2016: 119-122: KA.DER, 2020:6). Bu anlamda yerel siyaset esasında demokrasi, özgürlük, özerklik gibi değerlerin tartışıldığı ve bu nedenle yurttaşların tamamının yönetsel anlamda birbirine yaklaştığı demokratik siyasetin temeli olarak tanımlanır. Hatta yerel siyaset yerel demokrasi pratiğinin de ilk basamağı olarak kabul edilir (Şirin-Pınarcıoğlu, 2013:65).

Yerel siyasetin en önemli parçası kuşkusuz yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler, 1982 Anayasasının 127. maddesine göre il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılayan ve karar organları yasayla belirtilen seçmenler tarafından oluşturulan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanır. Bu tanımdan hareketle ve yasalardan aldıkları yetkileriyle yerel bir topluluğun taleplerini karşılamaya çalışan ve böylece yerel topluluğa hizmet sağlayan birimlerdir (Görmez ve Yaylı, 2018:33). Bu yönetimler halka yakın oldukları için halkın ihtiyaçlarını gidermede hem etkili hem de halkın kolaylıkla ulaşabileceği birimlerdir. Elbette bu birimler karar organlarının seçimle oluşturulmasıyla yerel siyasetten de güç alırlar. Yerel yönetim birimlerine katılımın sağlanmasıyla yerel halkın demokratik haklarını kullanarak yerel siyasette belirleyici olması desteklenmelidir (Oktay, 2013: 966, Başçı, 2015:218). Demokratikleşmenin ve etkin yönetişimin sağlanabilmesi için yerel siyasetin tüm aktörlerin katılımıyla güçlü bir şekilde işlemesi gerekir. Ancak, bu sürecin

cinsiyet açısından eşit bir şekilde gerçekleştiğini iddia etmek güçtür. Kadınların yerel siyasete katılımı kentsel hizmetlerin ve kentin imkânlarının nasıl kullanılacağına karar vericiler ve yararlanıcılar olarak iki şekilde olmaktadır (Oruç ve Bayrakçı, 2018:472-473).

Bu çerçevede Türkiye'deki bazı verilere bakarak yerel demokrasinin izini sürebiliriz. 1999, 2004, 2009 ve 2014 yerel seçim sonuçlarına göre Türkiye'de kadınlar, belediye meclis üyeliğinde en fazla %10,72, belediye başkanlığında %2,86 ve il genel meclis üyeliğinde ise %4,79 oranında yer alabilmiştir. Aynı zamanda, Türkiye'de 31.963 mahalle, 18.329 köy olmak üzere toplam 50.292 muhtar bulunmaktadır. 2019 yerel seçim sonuçlarına göre yalnızca 43 kadın belediye başkanı ve 1071 kadın muhtar seçilmiştir (KA.DER, 2021:7). Böylece, tüm belediye başkanlıklarının yalnızca %2,95'inde ve tüm muhtarlıkların sadece %2,16'sında, yerel yönetimlerin meclis üyeleri arasında ise %11'inde kadınlar yer alabilmiştir (YSK, 2019). Bu sayılar daha sonra ayrı bir bölümde tartışacağımız üzere 2024 Mahalli İdareler Seçimi sonucunda bir miktar yukarı çıkmış dahi olsa istenen düzeye ve dünya ortalamasına yaklaşılamamıştır. Dünyadaki rakamlara bakıldığında da yerel siyasette kadınların oranı erkeklerin oranından diğer uluslararası ve ulusal alanlarla karşılaştırıldığında daha yüksektir.

Uluslararası göstergelere bakacak olursak, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kadın İlerlemesi 2024 Raporu verilerine göre; 166 ülkede ulusal parlamentolardaki kadın milletvekili sayısının oranı yüzde 26.5 iken yerel meclislerde bu oran yüzde 35.5'dir (UN Women 2024: 2). Ayrıca Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin (*Council of European Municipalities and Regions/CEMR*) raporunda da 2024'te, yerelde seçilmiş temsilcilerin ortalama kadın oranının %32'ye ulaştığı, bunun 2019'daki %29 orana göre bir yükseliş seyri göstermesine karşılık Avrupa'daki ulusal parlamentolardaki kadın oranına (%31,8) hemen denk gelmekte olduğu görülmektedir. Ancak bu oran yine de Avrupa Parlamentosu'ndaki kadın oranından (%38,5) daha düşüktür (CEMR, 2024:13). Benzer şekilde uluslararası siyaseti şekillendiren diplomaside kadınların temsiline baktığımızda ise, 2023 Diplomaside Kadınlar Endeksine göre %20,54 kadın temsilci oranıyla karşılaşmaktayız (Chehab, 2023: 2). Dolayısıyla, bu veriler ışığında dünyada yerelde kadın temsili nin ulusal ve uluslararası siyasete göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'ye baktığımızda ise, Türkiye'de kadınların diplomaside temsillerinin %25.5, parlamentodaki temsillerinin 2023 verilerine göre %17.9 ve yerel meclislerdeki temsili nin 2019 verilerine göre %11 olduğunu görüyoruz (UN Women, 2023:12-13). Bu veriler, Türkiye'de kadın temsiline ilişkin siyasal eğilimin dünyanın tam tersi olduğunu ortaya koyuyor.

Nitekim 2024 verilerine göre, kadınların belediye meclislerindeki oranını baz alan bir sıralamaya göre; Türkiye yerelde seçilmiş kadın temsilci oranı %20'nin altında olan beş ülkeden biridir (CEMR, 2024:14)². Oysa yerel siyasette kadın temsiline ilişkin ilk çalışmaları yapan isimlerden biri olan Alkan, yerel siyasetin kadınlar için uluslararası ve ulusal alana göre daha önemli bir alan olduğunu söyler. Yerel politika kadınların gelenekselleşen toplumsal cinsiyet temelli rollerine benzeyen hizmetlerle ilişkili bir alandır. Belediyeler, çoğu zaman belediyenin bir tür büyük bir ev yönetimi olduğu kabulünden hareketle hizmetlerini yerine getirmeye çalışır. Dolayısıyla yerel siyasetin aktörlerinin belirlediği yerel hizmetlerin yeterli nitelik ve uygun maliyetle sunulmaması hâlinde aradaki işleri yerine getirme görevi kadınlar tarafından telafi edilir. Kamusal hizmetlerin sunulmadığı durumlarda kadınların bu sorunu bir şekilde çözdüğü de görülür (Alkan, 2004:2). Bu nedenle yerelde kadınlar siyasete katılmazsa, kadınların cinsiyet farklarından kaynaklanan eşitsizlik görmezden gelinerek yerel siyaset eril bir alana dönüşür. Oysa yerelde kadın temsili, kadınların egemen eril siyasete dahil edilmeleri ve tanınmalarını sağlamada oldukça stratejik bir önemi haizdir (Koyuncu L. ve Sumbas, 2016: 48).

Öte yandan, kadınların sayısal olarak siyasal kurumlarda yer almaları tek başına kadınların siyasi temsiline artmış olduğu ve siyasal alan ile ilgili sorunların ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Siyasetteki eril tahakkümün her alanda varlığını sürdürmekte olduğu ve buna bağlı olarak karar makamlarının büyük oranda erkekler tarafından işgal edildiği önemli bir gerçektir (Çakır, 2019:234). Bu noktada kadınların en yakınlarında olan ve onların sorunlarını en hızlı bir şekilde çözebilecek karar ve yürütme organları olan belediye başkanlığı, il-ilçe belediye meclis üyeleri, il genel meclis üyeleri, köy muhtarlığı ve köy ihtiyar meclisi üyeliği gibi yerel siyasetin icra alanı olan makamlara neden daha çok dahil ol(a)madıkları sorusuna cevap aramak bu çalışmanın temel amacıdır. Bu tartışmayı desteklemek üzere Türkiye'de 2024 yerel seçim sonuçlarının gösterdikleri çerçevesinde kadınlar için seçimlerde değişen bir şeyin olup olmadığına yönelik tartışma da değerlendirmeye eklenmektedir. Ancak bu tartışmaya geçmeden önce uluslararası siyasette kadının temsiline ilişkin nasıl bir standart geliştirilmeye çalışıldığını açıklayarak başlayalım. Ardından Türkiye'nin yerel siyaset dinamiklerini kadın temsili üzerinden analiz edelim.

² CEMR'e göre Avrupa'da yerelde seçilen kadın oranı 2024'de %32'dir. Türkiye ile birlikte Bosna Hersek, Kıbrıs, Yunanistan ve Romanya'da oran %20'in altındadır. Bu konuda bkz: <https://ccre-cemr.org/wp-content/uploads/2024/11/Women-In-Politics-Study-2024-ENG.pdf>.

Dünya Siyasetinde Kadınların Temsili

Uluslararası düzeyde siyasal alanda temsil haklarına ilişkin, çeşitli yasal düzenlemeler olmasına rağmen kadınların siyasette yeteri kadar görünürlük olmamaları evrensel bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM)-İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948); BM-Medeni ve Sosyal Haklar Sözleşmesi (1966); BM-Kadınların Siyasal Haklarına Dair Sözleşmesi (1952); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1962); Avrupa Sosyal Şartı (1965); BM-Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW) (1981); BM-Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı (1995); Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi³ (2000); Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı (2006); BM-Binyılın Kalkınma Hedefleri (2000-2015); BM-Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2015-2030); Avrupa 2020 Stratejisi gibi tüm bu uluslararası sözleşmeler ve bağlı belgeler toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili normları ve kavramları tanımlamakla yetinmemiş bu normların hayata geçirilmesi için gerekli standartları ve uygulamaları da tanımlamaya çalışmıştır (Sancar, 2018: 20). Tüm bu belgelerde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ana konulardan biri karar alma mekanizmalarına kadınların eşit katılımıdır. Ayrıca, BM Güvenlik Konseyi 2000 yılında aldığı 1325 Sayılı kararla barış ve güvenlik konularında kadınların karar alma mekanizmalarında sayılarının artırılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Tüm bunlara ilave olarak, 2015 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri olarak açıklanan 17 hedeften beşincisi “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”dir. BM 2015-2030 yılları arasını kapsayan sürede belirlediği hedefleri arasında kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın karar verme süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımlarının ve kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatlar tanınmasının güvence altına alınması gerektiği açıkça ifade edilmiştir.⁴ Birleşmiş Milletler üyesi olarak Türkiye de bu hedefleri 7. Kalkınma Planı’ndan bu yana kalkınma hedefleri gündemi içinde tanımlamıştır.⁵

Bu hedeflere ulaşabilmek için öncelikle durumu tespit etmek gerekir.

³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/european-government/eu-law/charter-of-fundamental-rights/#5bfb1> (erişim tarihi: 09.05.2025)

⁴ Bkz. <https://turkiye.un.org/en/sdgs/5> (erişim tarihi: 23.12.2024).

⁵ Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilgili olarak izlemeler yapılmaktadır. 2023 izleme raporuna göre devletlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergelerin sadece yüzde 15.4’ünü gerçekleştirdiğini, yüzde 61.5’ne devletlerin çoğunun uzak mesafede olduğunu ve yüzde 23.1’e ise çok uzak mesafede olduğunu söylemektedir. Hukuksal koruma ve ayrımcı hukuki düzenlemelerin ortadan kaldırılması için 286 yıla ihtiyaç var. Parlamentoda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için ise 47 yıla ihtiyaç var.

Dünya Ekonomik Forumu'nun son 2024 raporu siyasi temsildeki kadın sayısının artışını rakamlarla ifade etmektedir. Öncelikle rapor 2024 yılını tüm dünyada seçim yılı olarak tanımlamaktadır. Raporda 2024 yılında, dünyanın en kalabalık ülkeleri Bangladeş, Brezilya, Hindistan, Endonezya, Meksika, Pakistan ve Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük ekonomiler de dahil olmak üzere 60'tan fazla ülkenin ulusal seçimde oy kullanacak olmasının önemli olduğu belirtilmektedir. Rapora göre, parlamento temsilindeki cinsiyet eşitliği 2024 yılında %33'lük rekor seviyeye ulaşarak 2006'dan bu yana neredeyse iki katına çıkmıştır (%18,8) (WEF, 2024:7). Siyasi liderliğin alt seviyelerinde, kadınların karar alma sürecindeki etkisi ise yavaş olmakla birlikte tüm dünyada artmaktadır. Birleşmiş Milletler verileri, yerel yönetime seçilen kadınların oranının son dört yılda yavaş yavaş arttığını, %33,9'dan 2023'te %35,5'e çıktığını bize göstermektedir (WEF, 2024: 46). Yerel yönetimde kadın katılımının en yüksek olduğu ilk üç ülke İzlanda (%51,3), Senegal (%47,2) ve İsveç (%44,2) olmuştur (WEF, 2024: 46). Öte yandan Kadın Siyasi Liderler (*Women Political Leaders*) haritalamasına göre; 1 Ocak 2024 tarihine kadar ulaşılan veriler doğrultusunda, sadece 15 ülkenin kadın devlet başkanına sahip olduğu, 16 hükümetin yönetiminde ise kadınların olduğu görülmektedir. Aynı haritada dünyadaki kadın bakan sayısı oranı ise %23.3 olarak kaydedilmektedir. Bu ortalamayı yükselten yüzde 32,5 oranıyla Avrupa ülkeleridir (UN Women, 2024). 2024'te Avrupa'daki 44 ülke içinden 14'ünde seçilmiş veya atanmış bir kadın başkan vardır. Avrupa'da kadınların mecliste bulunma oranı 2024'e göre ortalama %32,8'dir. Bu oran yerelde seçilen kadınların yüzdesine (%32) eşit iken Avrupa Parlamentosu'ndaki kadınların yüzdesinden (%38,5) önemli oranda düşüktür. Türkiye ise Avrupa ülkeleri içerisinde yine meclisteki kadın oranının en düşük olduğu ülkelerden biridir (%19,8) (CEMR, 2024: 2000). 2022'de yayınlanan BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlerleme: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 2022 Durum Raporu'na göre; parlamentoda mevcut ilerleme hızıyla kadın-erkek arasında eşit temsilin sağlanması için 40 yıla ihtiyaç vardır (UN, 2022: 11).

Tüm düzenlemelere rağmen, BM'nin içyapısında da henüz kadın-erkek eşitliği sağlanmış değildir. 78 yıllık BM Genel Kurulu'nun başkanlığına bugüne kadar yalnızca 4 kadın seçilmiştir. Kadınlar şu anda Güvenlik Konseyi üyelerinin 1/3'ünden biraz fazlasını temsil etse de bu oran yeterli olmaktan oldukça uzaktır. Ayrıca BM'ye henüz hiç kadın Genel Sekreter seçilmemiştir (UN, 2024). Bir diğer önemli birlik olan Avrupa Birliği'nin (AB) yasama meclisi olan Avrupa Parlamentosu'nda (AP) kuruluşundan şimdiye kadar 3 kadın başkan olmuştur. Son seçimlerine göre; AP'unda kadın milletvekili oranı %38,5'e düşmüştür. 2019'da bu oran %40,6'ydı. Şunu da not etmeden geçmemek gerekir; cinsiyet

eşitliği AB'nin temel bir değeri olmasına rağmen, AP seçimlerinde üye ülkelerden bu konuda yasal bir düzenleme ya da koşul istemez, sadece devletler bu konuda teşvik edilir (CEMR, 2024:22).

Bu noktada kadınların siyasal temsiline neden önemli olduğunu ve bu temsil sürecinde kadınların ne tür sorunlarla, engellerle karşılaştıklarını tartışmak önem kazanmaktadır. Böylece uluslararası belgelerde konunun neden bu kadar geniş yer aldığı da daha iyi anlaşılabilir.

Kadınların Siyasete Katılımı ve Temsilde Karşılaştıkları Güçlükler

Kadınların siyasal alanda neden yeterli temsili sağlayamadıklarını sorgulamadan önce siyasal alan ya da siyaset yapma araçlarını tanımlamak hatta bunun öncesinde siyasetin ne olduğu sorusuna açıklık getirmek gerekir. Siyaset açıklanması güç bir kavram olmasına karşılık; temel anlamıyla kamusal işlerin düzenlenmesi, yönetsel alanla ilgili olan politika ve faaliyetlerin planlaması olarak genel bir tanım yapılabilir (Heywood, 2017, Kapani, 2003). Bunun kadar sınırlı olmayan başka bir tanıma göre ise, siyaset hem çatışma hem de uzlaşma ile tanımlanan karmaşık bir kavramdır. Bu açıdan siyasetin tanımına bakıldığında cinsiyetin hiçbir biçimde göz önünde bulundurulmadığı açıktır. Millett siyaseti, "bir grup insanın bir diğeri tarafından kontrol edilmesini sağlayan iktidar yapıları ilişkiler ve düzenlemeler" olarak tanımlamaktadır (Millett, 1970:56). Nitekim feminist çalışmalarda iktidar ilişkilerini sorgulayarak daha çok "gündelik hayatın siyaseti"ne odaklanılır. Feminist yazında aile içi, eşler arasında, ebeveyn ve çocukları arasındaki ilişkilerin her parçasıyla işverenler ve işçiler veya hükümet ve vatandaşlar arasındaki ilişkiler kadar siyasi olduğu savunulur. Ancak siyasetin pratikteki uygulamasında siyasal alanın nasıl şekillendiğine baktığımızda, siyasetin konusu olan siyasal alanın kadınları görmezden geldiği açıktır. Nitekim siyasal katılım üzerine yazan önemli isimlerden biri olan Anne Philips'e göre: "siyasetin en popüler konusu olan demokrasi üzerine yapılan tüm tartışmalarda sanki kadınlar yokmuş gibi süregelen bir yazım vardır" (Philips, 2012:16). Bu anlamda Antik Yunan demokrasilerinden günümüz temsili liberal demokrasilerine kadar kadınlar demokratik siyasetin ana aktörü ol(a)mamıştır.

Kuşkusuz liberal demokratik toplumların bize sunduğu daha çok demokratik değerlerden örülü katılım olgusudur. Katılımın sınırlılığı ve eşit vatandaşlık ideali toplumsal cinsiyet konusundaki eksiklikleri nedeniyle çokça eleştirilmiştir (Young 1989; Walby, 1994). Kadınların siyasette görünmez olduğu düşüncesi aslında kadınların siyasete katılımlarının görünmezliğidir. Bu nedenle siyasal katılıma yönelik araştır-

malarda yerel yönetimlerin güçlendirilmesi⁶ eğiliminin artışı ile birlikte daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Bu anlamda kadınların göz ardı edilen siyasal karar mekanizmalarına katılımı yerelin demokratikleşmesini desteklemektedir (Yaylı ve Eroğlu. 2015:507). Marshall (1992); siyasete katılma hakkının eşit yurttaşlığın temellerinden biri olduğunu söyler. Siyasal katılım bireyin siyasal sistemle bir ilişki kurmasını, siyasal olaylar hakkında bilgi edinmekle birlikte siyasal eylemlerde bulunmak, oy vermek, aday olmak, siyasal karar mekanizmalarında yer almaya dayanan farklı boyutları olan bir alanı tanımlar (Gökçimen, 2008:7). Bu nedenle Turner'ın (1990) da ifade ettiği üzere siyasete katılma eşit vatantaşlığın önemli bir unsurudur. Tarihsel olarak baktığımız batılı, beyaz, orta sınıf erkeklerin yurttaş kimliği kazanması doğal ve kendiliğinden olmasına rağmen, kadınlar için yurttaş olmak üzere getirilen haklara sahip olmak mücadele gerektirmiştir. Bu açıdan, aileden mahalleye ve ulusal düzeyde siyasi katılıma kadar, kadınların en yakın yönetsel/siyasal düzeyde yerel yönetimlere katılması, onların söz sahibi olup olmamasının en belirgin şekilde gösterilmesi olacaktır.

Yerel yönetimleri kadın-siyaset ilişkisinde bizim burada ele aldığımız kavram olan “temsil” üzerinde de durmak gerekir. Temsil yaygın olarak temsilci ile temsil edilen ya da seçmen, iki kişi arsında gerçekleşen ve temsilci ile temsil edilen arasında mutabakatı içeren eylemlere dayanan bir anlama sahiptir (Rao, 1998:20)⁷. Temsil özellikle yerel yönetimlerin demokratikleşmesinde doğrudan etkili bir konudur. Yurttaşların ulusal seçimlerden çok yerel seçimlerde temsilcilerine ulaşması hem toplumsal hem de coğrafi olarak kolaydır. Bu nedenle yerelde temsilciler ile seçmenler arasındaki ilişki daha gelişmiş ve iç içe geçmiştir. Bunun yerelde katılımı da artırması beklenir. Temsilci ve temsil eden arasındaki ilişki yerelde daha etkili olduğundan her iki tarafın da menfaatinin korunması amaçlanan bir ilişkiye dönüşür. Bu anlamda siyasette gerçek temsil an-

⁶ Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, özerkliklerin savunulması, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulmasını temel koşul olarak kabul eder. Avrupa Konseyi'nce 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılan bu ilke Türkiye tarafından 1988 yılında imzalanmış 1992'de Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır (TBB, 2021). On Birinci Kalkınma Planında da kadınların her alanda güçlendirilmesi ve karar alma mekanizmalarının her düzeyinde katılımı artırmak için yerelden başlanması gerektiği ifade edilmiştir (11. Kalkınma Planı, 2019:140). Yerel Yönetimleri Komisyon Raporu ise 1980'lerden itibaren artan yerelleşmenin 2000'li yılların başından itibaren tartışılır hale geldiğinden söz eder (11. Kalkınma Planı, 2018: 36).

⁷ Rao'ya göre temsil ile ifade edilen aslında daha çok siyasi temsildir. Ona göre temsil ve temsilci arasındaki ilişki gerçek bir temsil olmayabilir. Temsil doğası gereği farklılıklar taşıyabilir. Buna göre eğer temsil eden ile temsilci arasında sadece bir anlaşma ile temsil gerçekleşiyor ise burada hukuki temsil söz konusudur. Bir kişinin din, ırk, sosyal statü, eğitim ya da herhangi bir özelliği ile temsilci olarak kabul edildiği durumlarda ise burada sosyolojik temsil söz konusudur. Ancak siyasi temsil bu gerekçelerin birinin ya da birkaçının yanında aynı zamanda bir grubun çıkarları için genel bir sorumluluğu kabul edilmesini de içeren bir prosedürel karaktere sahiptir (Rao, 1998:20).

cak yerelde gerçekleşecektir (Belli, 2015:69). Ancak buna rağmen, temsilde sınırlılıklardan dolayı kadınların siyasete katılımının önünde bazı engeller vardır. Bu engelleri genel başlıklar halinde siyasete katılımı etkileyenler olarak tasniflersek sosyoekonomik, psikolojik, kültürel ve çevresel etkenler şeklinde sıralayabiliriz. Siyasal katılımın en yaygın şekli iki tür uygulamadır. Birincisi oy kullanma diğeri ise parti üyeliği, politikacılarla iletişime geçmek, politik eylem içinde olmak, her türlü sivil, sosyal kurumların üyeliklerini kapsamaktadır (van Deth, 2014:361).

Siyasete katılımı ölçerken yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, gelir düzeyi, kişilik yapısı gibi değişkenlere birlikte bakılması genel tercih sebebidir.⁸ Dolayısıyla kadınların siyasal katılımı, bu değişkenlere göre farklılık gösterirken, bu değişkenler aynı zamanda kadınlar için doğrudan bir engele de dönüşebilmektedir. Bu nedenle kadınların siyasete katılımında karşılaştığı engelleri sınıflandıracak olursak, ilkinin yapısal engeller olduğunu söyleyebiliriz. Yapısal engellerin içerisinde ise toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi en başta gelir. Kadınlar aileden başlayarak her durumda bu rollerin sorumluluklarını taşımakla sarmalanır. Özellikle toplumsal cinsiyet rolleri kadını ev içine hapseder. Daha çok geleneksel görevler olarak görülen bu roller nedeniyle kadının, dış dünyaya yönelmesi engellenir. Bunun yanı sıra aynı roller yarattığı eşitsizlikler kadınların, sosyo-ekonomik olarak kaynaklara erişiminde de adaletsizlik yaratır (Arıkboğa, 2009; Talaşlı, 1996). Çakır'ın ifadesiyle, cinsiyetçi iş bölümünden dolayı kadınların özel alanda konumlandırılması ve hapsedilişi bu işlerin kamusal alanda yapılan işlerden daha önemsiz olarak atfedilmesiyle ekonomik kaynaklara ulaşmalarının önünde engel oluşturur (Çakır, 2019:51). Kaynakların dağılımındaki eşitsizlik kendisini en çok kadın yoksulluğunda gösterir.

Mevcut oranlara bakıldığında, kadınlar arasında aşırı yoksulluğu sonlandırmak fazladan 137 yıl sürecektir (UN Women, 2024: 2). Yoksulluk verilerinin Türkiye özelindeki sayılarına bakıldığında ise eşitsizlik rakamlarda kendisini daha açık gösterecektir. TÜİK 2023 istihdam verilerine göre, yoksulluk oranının kadınlarda %30,4, erkeklerde ise %65,0 olduğu kaydedilmektedir.⁹ İstihdam oranları kadınların yoksulluğunun uzun süre daha devam edeceğini bize göstermektedir. Bu durum kadınları sosyal statü olarak da erkeklere oranla eşitsiz bir düzeye getirirken

⁸ Burada yer verilen değişkenler genel olarak analizlere dayalı çalışmalarda kullanılan demografik değişkenlerdir. Bu değişkenler özellikle anket çalışması ile analiz yapılan çalışmalarda kullanılır. Analizlerin SPSS gibi programlarda yapıldığı bilimsel araştırmalarda T Testi ya da Annova Testlerinin bu demografik değişkenler ile bağlı olarak analizi yapılır.

⁹ İstatistiklerle Kadın 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2023-53675> (Erişim Tarihi: 30.12.2024).

onları siyasetten de uzaklaştırmaktadır. Kadınların medeni durumu ise bu sosyal statüyü besleyen bir diğer konudur (Sumbas, 2021:5). Bütün bunlar birleştğinde kadınlar için siyaset yapma ya da siyasete katılım ancak belirli bir eğitim, kariyer ve sosyal statü seviyesine geldiğinde mümkün olacaktır. Oysaki sözünü ettiğimiz bu konular erkeklerin siyaset yapma süreçlerinde önüne çıkan sorunlar olarak sayılmaz.

Tüm bunların yanında, kadınların siyasete katılımındaki kurumsal bazı engellerden, sınırlılıklarından da söz edebiliriz. Kuşkusuz bunların en önemlisi karar mekanizmalarının çoğunlukla erkeklerden oluşmasıdır. Siyasi parti liderleri ya da siyasal alanı belirleyen aktörler daha çok erkeklerden oluşur. Aynı zamanda siyaset doğal olarak bir erkek işi görüldüğü için geleneksel kalıp yargılar hâkimdir (Oruç ve Bayrakçı, 2018:475). Bununla birlikte adaylık kriterlerinin partilerdeki erkek "kapı bekçileri" (*gate-keepers*) tarafından belirleniyor olması kadınların aday belirleme süreçlerine dahilini azaltmaktadır (Sumbas, 2021: 12). Dolayısıyla kadınların siyaset ile güçlü bir bağ kurmalarını da imkânsızlaştırır. Kadın adaylar çoğunlukla seçebilecekleri yerlerden aday gösterilmez. Ayrıca, kadınlara siyasal partilerde aktif rol alma konusunda da yeterli imkânların siyasi partilerce de sunulmaması kadın adayların siyasete dâhil olma pratiklerini sınırlandırmıştır (Biricikoğlu, 2013:72).

Kuşkusuz hem ulusal hem de uluslararası arenada katılım konusunda asıl zorluk seçim sisteminden kaynaklanmaktadır (Sancar, 2023: 28). Dar bölge çoğunluk sistemi kadın adayların seçilmesi açısından dezavantaj yaratırken, nispi seçim sisteminin daha avantajlı olduğu görülmektedir. Bunun birincil sebebi, nispi seçim sisteminde seçim bölgeleri genişlediği için daha fazla adayın yarışabilmesi ve bunun da partiler için de aday yelpazelerinin çeşitlendirilmesi adına itici bir rol oynamasıdır. Dünyada seçimlerde nispi temsil uygulayan ülkelerde kadın temsil ortalaması %29, çoğunluk sistemi uygulayanlarda yüzde 22.4'dir. Dünyada seçilmiş kadın politikacıların %64'u oranlı temsil sisteminin, %26'si ise karma sistemin yararlı olduğunu belirlemiştir. Geniş bölge, oranlı temsil ve liste usulü kadın adaylara teke tek erkek adaylarla yarışma zorunluluğu olmadan, bir liste içinde var olma şansı verdiği için kadınların seçilme imkânı daha artar (Gökçimen, 2008:46).

Diğer bir engel ise kültürel kodlardır. Kadınların her alandan dışlanmasına neden olduğu gibi siyaseten de görünmez olmalarında toplumdaki erkek egemen zihniyetin hâkim olmasının etkisi kaçınılmazdır. Bu bağlamda temel kabul, siyasetin erkek işi olarak görülmesidir (Negiz ve Üçer, 2012:18). Dolayısıyla kadınların yukarıda söz edilen tüm güçlüklerin yanında seçimlerde aday olmalarının önündeki en önemli engellerden biri siyaset konusunda yeterince bilgi sahibi ol(a)mamalarıdır. Çünkü kadınların bilgi ve tecrübe edinmeleri engelle-

nerek kadınlar siyasetten uzak tutulmaktadır (Gökçimen, 2008:45).

Kadınların siyasete katılımında yerel veya ulusal fark etmeksizin belirleyici olan konulardan biri de kadınların siyasi mücadele sırasında uğradıkları şiddettir. Diğer bütün alanlarda olduğu gibi siyasette de kadına şiddet uygulayanlar, aile üyeleri, sevgili/eş/partner gibi yakın çevrede yer alan kişiler olabileceği gibi arkadaş çevresi, kanaat önderi, geleneksel/dini lider, siyasi parti üyeleri gibi siyaseti birlikte yaptığı kişiler de olabilmektedir. Bu konuda çarpıcı bir örnek Bolivya'dır. Bolivya Kadın Belediye Meclis Üyeleri Derneği'nin yaptığı bir çalışmaya göre; 2010 yılında tüm taciz ve istismar vakaları sonucunda siyasi pozisyonlarını terk etmek zorunda kalan kadınların %48'i istifa ettiklerini ve görevlerini erkek bir adaya ya da üyeye bırakmaya zorlandıklarını; bu nedenle tekrar siyasete girmeyi göze almadıklarını ifade etmişlerdir (UN Women, 2017). Kadınların siyasette karşılaştığı şiddet türlerinin en başında fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, sembolik şiddet ile sosyal medyanın yaygınlığıyla birlikte cinsiyete dayalı siber şiddet de artmıştır. Siyasette kadına yönelik şiddet çokça seslendirilen bir konu olmamasına karşılık bu konudaki verilere göre siyasi kariyeri boyunca şiddet ile karşılaşan kadın oranı %32'dir. Ancak bunun sadece %29'u raporlaştırılmıştır. Kadın siyasetçiler en çok psikolojik şiddet (%41) ile karşılaşırken siber şiddet (%29) ise ikinci sırada yer almaktadır (CEMR, 2024:86-87). Türkiye özelinde baktığımızda ise doğrudan bu konuya odaklanan bir çalışmaya ya da herhangi bir veriye rastlanmamaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN WOMEN)'nin yereldeki belediye meclisi üyeleriyle yaptığı çalışmalarda, kadınlar özellikle sosyal medya mecralarında kendilerine karşı siber zorbalık yapıldığını söylemişlerdir (UN Women, 2020:16). Bir diğer örnek ise Serpil Çakır'ın kadın milletvekilleriyle görüşmelere dayanan çalışmasında dile getirdiği bir anekdotta görülür. Çakır erkek milletvekillerinin kadın siyasetçilere olan tutumunda pasif bir şiddet gördüğünü ifade eder (2019:20)¹⁰.

Kadınların Siyasal Alandaki Görünürlüğüne İlişkin Hukuki Düzenlemeler ve Veriler

Kadınların siyasal temsilinin izlenebileceği birkaç alan vardır: Siyasal partiler, parlamento, belediye, muhtarlık ve dışişleri bu alanların başındadır. Bu temsil alanlarındaki veriler üzerinde kadınların siyasete katılımı ya da siyasetle ilişkisi konusunda bir değerlendirme yapabiliriz.

¹⁰ Yazar kitabın ilerleyen bölümlerinde yaşanan olayı daha açıklayıcı olarak ifade eder ve meclisin eril bir mekân olarak nasıl tanımlandığı üzerinde durur. Mecliste bir kadın milletvekili ile görüşme yaptığı esnada odaya giren erkek parlamenterin, bir görüşme yapılmasına aldırmadan yüksek sesle televizyon izlemesi ve yapılan uyarıları dikkate almaması üzerine kadın parlamenterin odayı terk etmek durumunda kaldığını aktarmıştır (Çakır, 2019:365).

Öncelikle, kadınların yasamaya katılımı konusunda Parlamentolar Arası Birlik'in (*Inter-Parliamentary Union /IPU*), 2023 yılı için hazırladığı verilere bakıldığında, dünyada parlamentodaki kadın temsilci oranı %40'ın üzerinde olan 29 ülke vardır. Kadınların katılımı konusunda dünyanın en başarılı ülkeleri Afrika ve Latin Amerika ülkeleridir (IPU, 2023). Diğer yandan bu ülkelerin büyük bir bölümünde 1940'larla birlikte kadınlara seçilme hakkı tanınmış ve kota vb. uygulamalarıyla kadınlar siyasette desteklenmiştir.

Türkiye'deki oranlara bakıldığında ise 2023 Genel Seçimleri sonrasında belirlenen 28. Yasama Döneminde, 119 kadın milletvekiliyle meclisin %19,83'ü kadınlardan oluşmuştur.¹¹ Önceki dönemlere göre bir ilerleme görülse de hala bu oran %26,9 olan dünya ortalamasının gerisindedir.¹² Bu rakamlara karşılık kadın milletvekillerinin parlamentodaki oranları üzerinden, karar verici olarak kadınların durumunu analiz etmek mümkündür. 2023 yılı verilerine göre; kadınlar parlamentodaki sandalyelerin %26,9'unu, yerel yönetimlerdeki sandalyelerin %35,5'ini ve yönetici pozisyonlarının %27,5'ini elinde bulundurmaktadır (UN Women, 2024: 2). 2023'e kadar olan verilere göre 166 ülkede ulusal parlamentolardaki kadın milletvekili sayısında 2015'ten bu yana %4.2 bir ilerleme vardır. Ancak, yıllık ilerleme ortalama 0,5'dir. Diğer taraftan, Diplomaside Kadınlar Endeksi'ne göre; büyükelçilerin ve daimî temsilcilerin yalnızca %20,54'ü kadındır; bu da kadınların üst düzey diplomatik görevlerde yeterince temsil edilmediğini göstermektedir. Avrupa ülkeleri %28 ile en yüksek kadın büyükelçi ve daimî temsilci ortalamasına sahiptir (Chehab, 2023: 2).

Dünyadaki bu verilerden yola çıkarak, Türkiye'de 2024 yerel seçimler seçimlerinin sonuçları üzerinden değerlendirme yapmadan önce Türkiye'de kadınların siyasal karar alma süreçlerini düzenleyen temel kanunlara göz atmak yerinde olur. Türkiye'de kadınlar seçme seçilme hakkını ilk olarak Belediye Kanunu'nda yapılan değişikliklerle 1930 yılında kullandılar. 442 sayılı Köy Kanunu'nun 20. maddesinin 1933'de değiştirilmesiyle kadınlar köy muhtar ve heyetlerine seçilme hakkını 1933 yılında elde etti. Nihayet kadınlara her tür siyasi alanda seçme ve seçilme hakkının verildiği tarih ise 1934'tür. Bunun öncesinde 1926'da Medeni Haklar Reformu ile kadın ve erkeklerin hak ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler yapılmış; ancak kadının siyaset yapma hakkıyla ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca temel bir ilke olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesinde "eşitlik" ilkesi

¹¹ Bkz. <https://www.mecliste.org/icerik/132/28--YASAMA-DoNEMi-MECLiS-PROFiLi> (erişim tarihi: 15.12.2024)

¹² Bkz. <https://www.ipu.org/impact/gender-equality> (erişim tarihi: 17.12.2024).

ile kadın-erkek arasında ayrım yapılması yasaklanır (Talaslı, 1996:57). Anayasanın bu maddesi kadınların siyasete katılımına bir temel çerçeve olmuştur. Diğer taraftan, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’nda herhangi bir kadın kotası düzenlemesi yoktur. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ise kadınların siyasette yer alması için kotalar kadar zorlayıcı olmasa da eş genel başkanlık (madde 15) ve kadın kollarının kurulması (madde 7) düzenlemeleriyle kadınların siyasete katılımını teşvik eder. Bütün bunlara karşılık ilk defa 1935 yılında genel seçimlere katılabilen kadınların sayısı o tarihten bugüne kadar 10.781 milletvekili içerisinde sadece 494’tür. Yerel yönetimler özelindeki yasal çerçevelere bakarsak 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda doğrudan kota düzenlemesi yoktur; ancak kadınların yerel yönetimlerde yer alabilmesi için bazı dolaylı hükümler belirlenmiştir¹³. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda da kadınların toplumdaki aktif rollerinin artırılması için Madde 7/v’de teşvik edici projeler geliştirilmesi gerektiği ifade edilir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda da kadınlara yönelik eğitim, sağlık, ekonomik desteğe ve sosyal projelerin hayata geçirilmesi desteklenmelidir ifadeleri yer alır.

Türkiye’de ulusal düzenlemelerin varlığına karşılık veriler uluslararası standartları henüz yakalayacak düzeyde değildir. Yerel yönetimlerdeki verilere bakıldığında, yerel seçimlerde oy kullanacak kadın seçmen oranı %50,9’dur. 2019 seçimlerindeki kadın muhtar oranı, 1933 yılıyla aynı, yani bu oran %2,14’dür. Ayrıca toplam dört ilde (Bitlis, Muş, Sinop ve Şanlıurfa da) hiç kadın muhtar yoktur. 100 yıllık Cumhuriyet tarihimizin belediye başkanlarının belirlendiği 19 yerel seçimde seçilen 32 binden fazla belediye başkanı içinde sadece 150 kadın başkan vardır (KA.DER, 2021:33). 2004, 2009 ve 2014 yerel seçim sonuçlarının ortak bir değerlendirmesine göre 2000’li yılların bu ilk üç yerel seçimlerinde de kadın temsili açısından ciddi bir ilerleme olmamıştır. 2004 ve 2009’da büyükşehir belediye başkanlığına seçilen hiç kadın başkan yokken 2014’de 3 kadın büyükşehir belediye başkanı seçilmiştir. 2004’de yerel seçimlerde belediye başkanlığına seçilen kadın sayısı 18 iken, bu sayı 2009’da 26 olmuş; 2014’de ise bu sayı 37’e çıkarak ivme kazanmıştır. Ancak bu ivme İl Genel Meclisi üyeliklerinde doğrusal olarak ilerlememektedir (Üste, 2017:123-124).

¹³ Kanun’un 14. maddesi, belediyelere sosyal hizmetler sunma yetkisi verir ve bu kapsamda kadınlara yönelik projeler geliştirilmesine olanak tanır. Ayrıca, 5393 sayılı Kanun’un 13. maddesi, hemşerilik haklarını düzenlerken kadınların toplumsal yaşamda eşit şekilde yer almasını destekler. Kanun’un 14. maddesi uyarınca, nüfusu 100 binin üzerinde olan belediyeler, kadın ve çocuklar için sığınma evleri açmakla yükümlüdür ifadesi de bu Kanun’da yer alır.

Tablo 1: 2019 Mahalli İdarelerin Seçilmiş Kadın ve Erkek Görevlilerinin Oranı

Görev	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90	3	10	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	494	95	25	5	519
Belediye Meclis Üyesi	18461	89	2284	11	20475
İl Belediye Başkanı	50	98	1	2	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	776	98	12	2	788
İl Genel Meclis Üyesi	1223	96	48	4	1271
Köy Muhtarı	18081	99	115	1	18196
Mahalle Muhtarı	31049	98	970	2	32019
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	76689	99	1007	1	80696
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	134362	98	3418	2	137780
Toplam	284212	97	7883	3	292095

Kaynak: Kader, "2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinden Bakmak" <https://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2020/12/KA.DER.Sivil-Dusun.Kitapcik.pdf>, Erişim tarihi:22.04.2025

Yukarıdaki tabloda 2019'daki mahalli idareler seçim sonuçları verilmiştir. Ancak buradaki bilgileri bir önceki seçim olan 2014 ile karşılaştırmak yanıltıcı analizlere neden olabilir. Çünkü 2012 yılında 6360 sayılı Kanun'la, Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yapılan değişiklikle, 13 ilin daha büyükşehir belediyesine dönüştürülmesi ve 26 yeni ilçenin kurulmasıyla seçim bölgelerinde değişme olmuştur. Dolayısıyla bu değişimleri göz önüne almadan yorum yapmak hatalı olacaktır (Arıkboğa, 2019:26-27). 2024 yerel seçimlerinde 30 Büyükşehir Belediyesi'nde Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) sadece 1 kadın aday göstermiş ve bu aday da seçimi kazanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ise 5 ilde büyükşehir belediye başkanı için aday açıklamış ve bunlardan 3 tanesi

seçimi kazanmıştır.¹⁴ Dünyada ise yerel yönetimin karar organlarına seçilen 6.02 milyon yöneticinin 2.18 milyonu, yani yüzde 36'sı kadındır (UN Women, 2021:7).

Genel seçimlerin yapıldığı 2023'te ise kadın milletvekili sayısı ve oranı dağılımında en yüksek milletvekili sayısına sahip olan AKP'de 267 milletvekilinden 50'si kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, AKP'nin %17,9 olan kadın milletvekili oranı %18,7'ye çıkmıştır. AKP'den sonra en fazla milletvekili olan CHP'nin ise 169 milletvekilinin 30'unu kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Böylece CHP'nin geçen dönem %12,2 olan kadın milletvekili oranı %17'yi bulmuştur. Öte yandan CHP'den sonra en fazla milletvekiline sahip olan Yeşil Sol Parti (YSP)'de 61 milletvekilinden 30'unu kadınlar oluşturmıştır. Bu rakamlara göre YSP'nin kadın temsil oranı %49 ile diğer partilere göre en yüksek düzeyde olmuştur. Yine 27. Yasama Dönemi'nde 50 milletvekilinden sadece 4'ü kadın olan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin %10 olan kadın milletvekili oranı daha da düşerek %8 olmuştur. Geçen dönem, 44 milletvekili bulunan İYİ Parti'de (İYİP) yalnızca 6 kadın milletvekili vardı. İYİP'in, geçen dönem %6,9 olan kadın milletvekili oranı ise 2023'de %13,7'ye yükselmiştir. Türkiye İşçi Partisi (TİP) ise 1 kadın milletvekili çıkarmıştır.¹⁵

Bu verileri Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği ülkelerindeki oranlarla karşılaştırdığımızda benzer bir tablo ile karşılaşırız. Avrupa Birliği ülkelerinde en yüksek oran Finlandiya, İsveç gibi İskandinav ülkelerindedir; hatta bu ülkelerde siyasette kadın temsili oranı Avrupa Birliği ortalamasının üstündedir.¹⁶ Kıta Avrupası ülkelerinde de şehirlerin yönetiminde çok az kadın vardır. Genel olarak en büyük şehirlerin yüzde 17'sinde kadınlar yönetimdedir. Bu ülkeler içerisinde Norveç, kadın belediye başkanlarının çoğunlukta olduğu Avrupa'daki tek ülkedir. Buna karşılık İtalya ve Yunanistan'da kadın belediye başkanı yoktur. Bölgesel olarak Kuzey Avrupa'da kadın belediye ve yönetici sayısı yüksekken, Türkiye'nin de dahil olduğu Güneydoğu Avrupa bölgesinde kadın yönetici sayısı Kuzey'in gerisinden gelmektedir.¹⁷

¹⁴ Kara-Kaska, M. "Yerel Seçimlerde 11 İl Ve 61 İlçede Kadın Adaylar Belediye Başkanı Seçildi", (02.04.2024). <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nr459x591o>, (erişim tarihi:25.12.2024).

¹⁵ <https://www.mecliste.org/icerik/132/28--YASAMA-DoNEMi-MECLiS-PROFiLi>, (erişim tarihi: 15.12.2024).

¹⁶ Bkz. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_50/default/table?lang=en, (erişim tarihi: 23.12.2024).

¹⁷ Bkz. http://www.citymayors.com/women_mayors/women-mayors-front.html. (erişim tarihi:24.12.2024).

2024 Yerel Seçimlerinin Getirdikleri: Kadınlar İçin Söylenilecek Yeni Bir Şey Var mı?

Buraya kadar kadınların siyasal yaşamda temsili önündeki engellerden bahsederken; aynı zamanda bu engellere rağmen kadın siyasetçilerin temsil mekanizmalarında artışını sayısal olarak ortaya koyduk. Ancak, kadınların ulusal siyasetten farklı olarak yerelde daha çok dışlandıkları savımızı burada tartışacağız. Zira kadınların ulusal düzeydeki dışlanma döngüleri yerelde farklılaşarak kadınların yerel yönetimlere seçilmelelerini daha da zorlaştırır (Drechselova, 2022:102).

Bir önceki bölümde paylaştığımız verilerde gördüğümüz gibi genel seçimlere oranla yerelde kadınların siyasal alanda varlığı daha düşüktür. Yani Türkiye’de kadınların yerel politikaya katılmaları dünyadan farklılık gösterir. Dünyanın pek çok yerinde yerel siyasete kadın katılımı meclisteki kadın temsilden fazladır. Ancak Türkiye’de yerel siyasete kadınların katılımı meclisteki temsilden daha azdır (Başçı, 2015: 282; Alkan, 2000:27; Yıldırım, 2013:7-8; Biricikoğlu, 2013:69). Bunu bir tür paradoks olarak açıklamak ve Türkiye özgülük olarak yorumlamak mümkün olmasına karşılık, aslında Avrupa’daki Hollanda ve Portekiz gibi bazı ülkelerde de karşımıza benzer durum çıkar (Biricikoğlu, 2013: 69). Bir diğer örnek ise Yunanistan’dır. O da Türkiye gibi yerel seçimlerde kadın temsiliinin %20’nin altında olduğu ülkelere biridir (CEMR, 2024:14). Ancak Yunanistan’da parlamentodaki kadın oranı Türkiye’dekinden daha yüksek olarak %23’dur (UN WOMEN, 2023). Bu bağlamda her iki ülkede de parlamentodaki temsil yereldeki temsilden daha yüksektir.

Yine de Avrupa ülkelerinde yerel meclislerindeki kadın oranının ve belediye başkanı oranlarının parlamentodaki kadın oranlarından daha yüksek olduğu ülke örnekleriyle daha sık karşılaşmaktayız.¹⁸ Dünyaya baktığımızda ise yerel düzeyde temsiliin parlamentodan yüksek olduğu ülkeler (İrlanda, Estonya, Litvanya, Kanada vb.) kadar bu iki temsil oranlarının birbirine yakın olduğu ülkeler de (Hırvatistan, Polonya, Arnavutluk vb.) vardır (Biricikoğlu, 2013:69). Avrupa örneğindeki gibi kadına yönelik temel hakların düzenlenmesini geç yapan ülkelere dünyadan da örnek verilebilir. Buna en iyi örnek Ürdün’dür. Yerel mecliste kadın temsilci oranı %18,8 olan Ürdün uzun süre İngiliz sömürgesi olarak iç karışıklıklar yaşamış bir ülkedir. Ancak Yıldırım’ın aktardığı Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler’in (*United Cities and Local Governments*) yaptığı çalışmasına göre; yerel meclislerde kadın oranı ve belediye başkanı kadın oranı üzerinden incelendiğinde ülke sıralamasında Türkiye

¹⁸ Bu konuda detaylı veriler için bkz: (<https://charter-equality.eu/atlas-of-signatories-of-the-charter/presentation.html>)

listenin sonlarında kendine yer bulurken, Ürdün dahil Tunus gibi bağımsızlığını sonradan kazanmış Ortadoğu ülkeleri dahi ülkeler sıralamada daha üstte yer almıştır (Yıldırım, 2013:9-10). Örneğin, Ürdün'ün 2017 rakamlarına göre belediye meclislerindeki kadın sayısı %37.8'e ulaşmıştır (GOLD, 2024). Türkiye'de ise cinsiyete göre belediye meclis üyesi dağılımında ancak 2014 verisine ulaşılabilinmektedir. Buna göre de Belediye Meclisleri'nin %10.7'si kadınlardan oluşmaktadır (TÜİK; 2016). Peki, yerel siyasette pek çok ülkeden daha erken zamanlarda hak elde edilmesine rağmen neden Türkiye'de yerel siyasette temsil azdır? Genel olarak kadınların yereldeki temsilindeki eksikliğin arkasında genel politikanın özelliklerinin, kadınların yerel topluluktaki rollerinin ve yerleşim yerlerinin özelliklerinin belirleyici olduğu söylenir (Alkan, 2000:28).

Türkiye'de kadınların siyasette yer alma yöntemleri diğer ülkelerden farklılıklar göstermektedir. Dünyada siyaset mekanizmalarında yer alan kadınların çoğu öncelikle sivil ve siyasal örgütlerde görev almış ve buradaki tecrübeleriyle birlikte siyasete katılmışlardır. Türkiye'de ise kadınlar 1933 yılında yerel yönetimlere katılma hakkını elde ettikleri andan itibaren ilk yerelde tecrübe kazanıp sonrasında genel siyasete dahil olmuşlardır. Beşinci Dönem milletvekilli olarak Meclis'te görev alan kadınları buna örnek olarak verilebilir (Gökçimen, 2008:27). Ama bu süreç ilerleyen seçim dönemlerinde aynı şekilde devam etmemiştir. Dolayısıyla, yerelde kadınların siyasete katılımı dünyadaki gibi ulusal siyasete paralel ilerlemedi ve Türkiye'de yerel siyasette kadınların varlığında artış yaşanmamıştır. Bu durumu; yani siyaseten yoksunluğun özellikle ulusal siyasetin aksine yerelde gerçekleşmesi durumunu tanımlarken Drechselova (2022:56) "Türk Paradoksu" kavramından söz eder. Ona göre Türkiye'de görülen siyasetteki kadın yoksunluğu -ki bu kavramı Şirin Tekeli'den almıştır- ulusal meclisteki temsile göre yerelde sistematik olmasa bile daha sık karşılaşılan bir durumdur (Drechselova, 2022:88).

Bunun yanı sıra yerelde kadının daha az temsil edilmesinin nedenlerini şöyle sıralayabiliriz: yerel siyasetin ulusal siyasete bağımlı olması; küçük yerleşim birimlerinde kadının geleneksel rolünün daha hissedilir olması; ataerkil zihniyetten kaynaklanan erkek egemen bakış ve erkek egemen siyasal sistemin kadınları dışlayan bir ağ yaratmış olması cinsiyetçi önyargılar ve finans kaynaklarına erkeklerin daha kolay ulaşması gibi engeller kadınların siyasete katılımını sınırlamaktadır (Rao 2005:329; Başcı, 2015:283; Belli, 2015:76). Dolayısıyla yerel siyaseti belirleyen temel unsurlar arasında yer alan tecrübe, bilgi, para, güç, siyasi bağlantı gibi faktörlere kadınların sahip olması oldukça zordur. Yerel siyasetin mücadele zemini bu anlamda kadınları kapsamayan ol-

dukça eril yapıdadır. Bu nedenle kadınların çözülmesini beklediği sorunlar erkeklerin hâkim olduğu alanda dikkate değer görülmediğinden kadınlar da siyaseti kendi alanları olarak görmekten kaçınırlar. Kadınlar artık siyasetin kendileriyle ilgilenmediğini düşünür ve uzak durarak, siyasetin erkek işi olduğu savını kabul ederler. Gündelik yaşamlar ile yerel politika arasında ilişki kuramazlar (Alkan, 2000:28). Alkan bunu yerel politikanın politika yapma tarzının kadınları uzak tutan şekilde belirlenmiş olması olarak açıklar (2000:8). Yerelde siyaset yapma tarzı erkeklerin belirlediği şekilde geç saatlere kadar toplantılar, içkili yemek masalarında sorunların tartışılması ve toplantılarda kullanılan erkek dili ile yerel otorite ve sertlikle beslenen bir siyasal alan olması kadınları bu alandan uzak tutmaktadır (Arat, 1992:50).

Her ne kadar kadınlar siyasal partiler¹⁹ tarafından aday gösterilse bile buradaki maksat zaman zaman kadın seçmenin oyunu almaktan ibaret de olabiliyor. Hatta bu nedenle çoğu zaman bu adaylık çok sembolik de kalabilmekte ve kadınlar sadece partilerin kendilerini modern, yenilikçi, demokratik gösterme çabasının parçası kalarak siyasette vitrin olarak kullanılmak istenmektedirler (Basçı, 2015:295; Biricikoglu, 2013:70). Bu durum siyasete katılma talebindeki kadınlar için belli bir tipolojik önyargıyı da beraberinde getirmektedir. Kadınlar çoğunlukla erkekler adına vekâleten bu göreve gelen, siyasi deneyimden yoksun, teknik bilgi gerektiren bir görevi üstlenmek için gerekli donanımına sahip olamayanlar olarak düşünülür (Drechselova, 2022:18). Kadınlar bu şartlar altında siyasal yaşamda yer almadıkça sorularının çözümünü daha merkezi kadın örgütlenmelerinde aramışlardır. Tabii bu durum, yerel yönetimlere yeterince ağırlık verememelerine neden olmuştur (Basçı, 2015:295).

Ayrıca yerel siyasetin hizmet odaklı ilerleyen bir yer olması, bu alanın bir yönetim birimi gibi işleyen, bu anlamda belli bir üst yönetici azınlığın kontrolünde içinde bürokrasinin de olduğu bir alana dönüşmesine neden olmaktadır. Böylece yerel yönetimlerin tek yönlü ve otoriter yönetim biçimine uyumlu ilişki modeli ile üst düzeydekilerin son derece kararlı, yönetsel örgüte sadık, akılcı ve otoriter olması beklentisi, erkeklerle ilişkilendirilen özelliklerin öne çıkmasına neden olmaktadır (Alkan, 2005:29). Ayrıca yine Alkan'ın ifade ettiği gibi erkekler yerel politikayı bir hizmet alanı olmaktan çok, erkeklerin kendi aralarında rantı paylaştığı bir alan olarak görür. Kent rantı olarak da ifade edilen oran oldukça yüksektir ve bu paya sahip olmak için yereldeki savaşlar çok sert geçer.

¹⁹ 2024 Yerel seçimlerine giren partilerden DEM Partisi %50, DEVA %35, CHP %33, İYİP %25 kadın kotasına sahiptir. AKP, Gelecek Partisi ve Yeniden Refah Partisi'nde herhangi bir kadın kotası uygulaması yoktur. TİP ise parti yönetiminde %40 ve 50 kota uygulamaktadır; ama adaylık sürecinde kota uygulaması yoktur.

Dolayısıyla erkek dilinin daha da marjinalleştiği bu alanda kadınların kendilerine bir yer açmaları oldukça güçleşir. Kadınlar zaten mülkiyete de erkeklere oranla daha az sahip olduklarından kaçınılmaz olarak bu sürecin dışında kalır ya da bırakılır (Alkan, 2005:30; Ayata, 1992:50). Bu nedenle yerleşim yerleri küçüldükçe ataerkil geleneksel toplum baskısı daha da artar. Örneğin belde belediyelerinde kadın temsil oranı neredeyse yok denecek kadar azalır. Ayrıca köy, mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetindeki kadın üye sayısının daha da düşmesi bunun bir sonucudur (Belli 2015:78). Buna karşılık belediye ne kadar büyükse kadın meclis üyesi oranı da o kadar artmıştır, hatta bazı yerlerde meclistekinin bile üstüne çıkmıştır (Drechselova, 2022:102).

Kadınların yerelde siyasete katılımını engelleyen bir diğer konu da erkek siyasetçiler tarafından kadınların siyaseten yetersiz ve teknik bilgilerden yoksunmuş gibi hissettirilerek psikolojik ve sosyolojik baskı yaratmalarıdır²⁰. Nitekim bunun bir sonucu olarak belediyelerde teknik konularda çalışan kadınları yaygın olarak görmeyiz (Alkan, 2015:31; Belli, 2015:77). Buna ek olarak, yerelde aday olmak isteyen kadın adayların özellikle aday belirleme sürecindeki mekanizmalarda elendikleri bilinmektedir. Milletvekili adaylıklarında parti genel merkezlerindeki kontrol daha sıkı iken belediye adaylıkları yerel aktörler ile beraber merkezin adaylık kararını belirleyen başka etkenler de mevcuttur. Ayrıca yerel aktörler arasında kadın aday destekleyici yerel sermayeye sahip kadın finansörler de daha azdır. Hatta kadın adayları destekleyecek parti içinde merkezde de kadınların partililerin erkeklere göre daha az olması da kadınların yerelde aday olmasını engelleyen bir diğer etkindir. Böylece erkekler parti içi merdivenleri benzer niteliklere sahip kadınlardan daha hızlı tırmanmaktadır (Drechselova, 2022:149-151).

Yerel siyasetin bu kadar çok erkek egemen bir hâl almasına neden olan bir diğer etken ise daha ontolojik bir gerekçe olarak karşımıza çıkan Türk modernleşmesinin karakteristik yapısıdır. Türkiye'nin modernleşme serüveni merkezden taşraya doğru bir seyir izlemiş ve metodolojik olarak genelden özele bir geçiş gerçekleşmiştir. Bu nedenle modern bir toplum olabilmenin yolu merkezdeki gelişmelerden taşraya zuhur etmesiyle mümkün olacağı düşüncesine dayanan tepeden inme aydınlanmacı yaklaşım yereli merkezin etkisinde eril bir siyaset alanına büründürmüştür (Belli, 2015:76). Bunun yanı sıra modernliğin bizatihi kendisi endüstriyel üretimi destekleyerek toplum içerisindeki eşitsizliği artırmaktadır. Modern toplumun temel argümanlarından olan özel-

²⁰ Rao'in 1014 kadın ulusal meclis üyesi üzerinde yaptığı anket çalışmasına göre kadınlar siyaset yapma potansiyellerini düşük gördüklerini ifade etmektedirler. Kadınların %20'si siyaseti bir erkek alanı olarak görmektedirler (2005:330).

kamusal alan ayrışması, kadınları ve erkeklere ait mekân ve sorumluluklar dayayarak cinsler arasında bir tür iş bölümü fikrini savunur. Kadınları ailede ve bakım işlerinde konumlandırırken erkekler ise ev dışında devlet, siyaset ve piyasa ilişkilerini düzenlemektedir (Sancar, 2008b:173). Ayrıca Türk modernleşmesi özellikle Cumhuriyetin ilanı sonrasında kadınlara simgesel bir rol atfederek onlara yeni kurulan devletin yüzünü batıya yönelttiğini göstermede bir vitrin olma görevi vermiştir (Tekeli, 1982:214). Dolayısıyla kadınlara siyaseten verilen bu rol hala daha devam etmekte ve kadınların siyaseti bir çözüm alanı olarak görmelerini zorlaştırmaktadır.

Bu noktada 2024 Mahalli İdareler Seçim sonuçlarına bakarak, bütün bu sorunlara karşılık kadınlar lehine bir değişimden söz edebilir miyiz sorusunu soralım. Kuşkusuz 2024 seçiminde kadın adaylarının başarısı, kadın temsilini artırmış ve kadınların karar alma süreçlerine daha etkili roller üstlenmesini sağlamıştır. 2024 yılındaki mahalli idareler seçim sonuçlarına göre, seçmenlerin %49,4 erkek, %50,6'sı kadındır. Bir önceki seçimlere göre kadın seçmen sayısı erkekleri geçmiştir. Mahalli idareler seçimine 34 parti katılmıştır. Adayların cinsiyete göre dağılımına baktığımızda hem Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı adaylığında hem de belediye başkan adaylıklarında erkek adayların oranı kadın adayların oranından neredeyse 7 kat fazladır.²¹ Aday oranlarına karşılık seçim sonuçlarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nda 30 Büyükşehir Belediyesi'nden 5'inde kadın aday, 25'inde ise erkek aday kazanmıştır. Bu sonuç bir önceki 2019 mahalli idareler seçim sonucuna göre kadın adaylar lehinde bir değişimi göstermektedir.

Tablo 2: 2024 Mahalli İdareler Seçimine Göre Büyükşehir Belediye Başkanlarının Siyasi Partilere Göre Cinsiyet Dağılımı

Siyasi Partiler	Kadın	Erkek	Toplam
AKP	1	11	12
CHP	3	11	14
DEM Parti	1	2	3
YENİDEN REFAH	-	1	1
TOPLAM	5	25	30

Kaynak: YSK, 2024:41

²¹ Bu konudaki veriler için Yüksek Seçim Kurulu'nun web sitesinde ilan edilen sonuçlara bakabilir. Bkz: https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/31%20MART%202024%20MAHALLİ%20İDARELER%20BÜLTENİ_08_7_2024.pdf

2024 Mahalli İdareler Seçim sonuçlarına göre; İl Genel Meclisi üyelerinin cinsiyete göre dağılımında hem iktidar partisinde hem de ana muhalefet partisindeki rakamlar oldukça düşüktür. İl Genel Meclisi'nde en yüksek kadın temsilci Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi'ndendir (DEM Parti). Onun arkasından CHP gelmekte, bazı partilerde ise neredeyse hiç kadın İl Genel Meclisi üyesi bulunmamaktadır (YSK, 2024:45). Aynı şekilde Büyükşehir olmayan belediyelerde ise 973 belediyeden toplamda 70 kadın aday belediye başkanı seçilmiştir. CHP 31 kadın belediye başkanı ile en yüksek kadın belediye başkanına sahip parti olmuşken, onu 29 belediye ile DEM parti ve 9 belediye ile AKP takip etmiştir (YSK, 2024:46). 2024 Mahalli İdareler Seçimlerine göre; 11 il belediyesinde kadın adaylar seçimi kazanmıştır. Bunların 5'i büyükşehir, 6'si ise büyükşehir olmayan kentlerdir. Edirne, Tekirdağ, Afyon, Eskişehir, Bilecik belediyelerinde ilk defa bir kadın belediye başkanı seçilirken, Aydın ve Gaziantep belediyelerinde kadın adaylar üçüncü defa seçilmiştir. Bunun yanı sıra Diyarbakır, Siirt, Ağrı, Batman'da DEM Partili adaylar "eş başkan" olarak seçilmiş kadın belediye başkanlarıdır²².

Tüm siyasi partiler arasında 2024'te belediye başkanlığı adaylığında kadın adayın en yüksek olduğu partiler TİP, Türkiye Komünist Partisi (TKP) ve Türkiye Komünist Hareketi (TKH) olmuştur. AKP'nin 1211 adayında yalnızca 27'si kadın iken CHP'nin ise 1112 adayından sadece 103 kadın belediye başkan adayı vardır.¹⁶ Bir önceki Mahalli İdareler Seçimi ile karşılaştırıldığında ise partilerin yüzdeler olarak kadın aday oranları AKP'de 2024 yılında % 3,6 iken CHP'de ise bu oran %16,7 oldu. MHP'de 2024 oranı bir önceki seçimle aynı kalarak %0 olmuştur. İYİP ise 2024'de %10,4'e yükseltmiştir.¹⁷ Bu anlamda sadece seçilen başkanlıklarda değil aday oranlarında da yükselme olduğunu sayısal veriler bizlere göstermektedir.

Sonuç olarak 2024 Mahalli İdareler Seçim sonuçlarına göre; toplamda il (büyükşehir dahil) ve ilçe belediyeleri ile birlikte 77 kadın belediye başkanı seçimi kazanmıştır. Bu sayı 2019 seçim sonuçlarına göre 37'ydı (KA.DER, 2024). Dolayısıyla bu seçimler sonrasında kadın adayların başarısı neredeyse iki katına çıkmıştır. Bu başarıyı doğrudan kadın temiline yönelik artan bir toplumsal cinsiyet eşitliği temelindeki bilinç artışı ile mi yoksa kadın adayların bireysel özellikleri ile mi açıklamak daha doğrudur? Örneğin, ikinci kez belediye başkanlığını kazanan bir adayın başarısında, topluma hizmet temelli ve çözüm odaklı yaklaşımının yanı sıra kalkınma, sosyal hizmetler ve kadın girişimciliği alanlarındaki ça-

²² Yerel seçimlerde 11 il ve 61 ilçede kadın adaylar belediye başkanı seçildi (02.4.2024), <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nr459x59> (erişim tarihi:24.12.2024). Türkiye'nin kadın belediye başkanları (01.04.2024), <https://hthayat.haberturk.com/turkiye-nin-kadin-belediye-baskanlari-1083008>.(erisim tarihi:25.12.2024).

lışmalarının belirleyici olduğunu söyleyebilir miyiz? Kadın başkanların bir diğer ortak özelliği olan sosyal hizmet ve sosyal adalet odaklı hizmet yaklaşımları, bunu deneyimleyen kentlerde kadın belediye başkanlarının tekrar seçimi kazanmasında ne kadar etkilidir? Partilerin aday gösterme süreçlerinde kadın adayların etkisi artırılabilir mi? Kadın adayların bu başarısı için bu seçimlerde diğer seçimlerden farklı olarak seçilebilecek yerlerden aday gsterildiklerini söyleyebilir miyiz? Bu ve benzeri soruların cevabı için doğrudan adayların profilleri ile birlikte parti ve ideolojilerinin kadın adaylara bakışı, toplumsal cinsiyet temelli yaklaşımlarıyla birlikte değerlendirmek yerinde olacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Siyaset hem dünyada hem de Türkiye'de erkeklik değerleri üzerinden şekillenen bir alan olarak kurgulanmıştır. Öte yandan erkek egemen söylem, kadınları kendileriyle eşit koşullarda yarışmaya çağırır. Hatta kadınlar siyaset dışı alanlarda zaten hiçbir zaman eşit değillerken siyasi rekabet, kadından aynı zamanda aile ve ocuk ile ilgili sorumlulukları erkeklerce eşit paylaşılıyormuş gibi davranmasını da beklemektedir. Avrupa Parlamenteler Birliği 'AB Siyasetinde Kadın' (*Women in politics in the EU*) başlıklı kısa raporunda 2024 yılı için süper seçim yılı (*super-election year*) ifadesi kullanmaktadır. Bu yıl dünyanın en büyük demokrasileriyle birlikte neredeyse yarısından çoğunda seçimlerin yapılacak olması nedeniyle kadın hakları ile ilgili tartışmaların da seğimin yönünü belirlemesi beklenmektedir. Bu beklentinin somut siyasete kadınlar lehine nasıl yansıyacağını önümüzdeki günler belirleyecektir.

Avrupa'nın en büyük örgütlerinden Avrupa Kadın Lobisi (*European Women's Lobby- EWL*) de, 2024 seğimlerini Avrupa açısından cinsiyet eşitliği konusunda bir tür kavşak olarak ele almaktadır (EPRS, 2024: 24). Türkiye'de 2024 yerel seçimi gerçekleşmiş ve Mart ayında yapılan Mahalli İdareler Seçimlerinde kadın adayların seçilme oranları artmıştır. Güçlü karar alıcı konumunda olan kadın sayısındaki artış Türkiye için Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine doğru olumlu bir adım olarak okunabilir. Bu etkinin kuşkusuz sadece kadınların oranını artırma değil, toplumsal etki bağlamında da geniş bir alanı dönüştürebileceği inancı hâkimdir. On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yerel yönetimlerde kadınların temsili ve karar mekanizmalarına katılımı yönünde ayrı bir başlık yer almamıştır. Diğer planlarda olduğu gibi bu planda da "politikalar ve tedbirler" kısmında sadece kadın, genç, yaşlı ve engellilerin yerel yönetimin temsil ve karar alma süreçlerine katılımında karar süreçlerine katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğinden söz edilmektedir (12. Kalkınma Planı, 2024:232). Kadınlar diğer gruplarla birlikte anılır ve eşit yurttaşlık ilişkisine sadece vurgu yapılmaktadır.

Dolayısıyla seçim sonuçlarının kadınlar için ilerleme varmış gibi görüntü verse de bu rakamların yakın zamanda Avrupa ve dünyadaki oranlara yetişmesi oldukça güç görünmektedir. Bu süreçten beklenti, kadın belediye başkanlarının bulunduğu şehirlerde, yerel düzeyde kadınların kollektif çıkarları ile ilgili politika yapımının daha çok öne çıkmasıdır (Sundström ve Stockemer, 2015:255; Koyuncu L. ve Sumbas, 2016:46). Özellikle kadınların siyasette daha fazla yer alması genel siyasi konulara ek olarak aile içi şiddet, çocuk bakımı, doğum izni, eğitim gibi konuların daha fazla ele alınması gibi olumlu sonuçları olabilecektir. Bir diğer ifadeyle kadınların siyasete katılımının artması beraberinde kadın sorunlarının çözümü için de önemlidir. Bunu yapabilmek için en önemli koşul ise kadınların içinde bulundukları koşulları değiştirmektir (Oruç ve Bayrakçı, 2018:474). KONDA tarafından yapılan 2022 yılındaki araştırmaya göre toplumun %78'i bu etkiye katıldığını ifade etmektedir. Bu sayede kadınlar siyasete katıldıkça toplumun da değişeceği inancı yoğun olarak desteklenmektedir (KONDA, 2022). Kadınların yerel seçimlerde düşük bir temsilde olması ise bunun tam tersi bir durumu doğuracaktır. Yani kentte kadınların sorunlarının erkek merkezli belirlenmesine neden olacaktır. Oysaki kadın temsil oranlarında önemli ilerlemelerin sağlandığı ülke örneklerinde ortaya çıkan sonuç, yasal düzenlemelerde yapılan değişikliğin büyük oranda bu temsil oranının artışına imkân vereceğidir.

Örneğin Fransa'da 2000 yılında yapılan değişikliklerle, siyasi partiler yasasında tüm seçim listelerinde kadın ve erkek adaylar eşit sayıda gösterilmiştir. Bir diğer örnek Slovenya'da ise, hem ulusal hem de yerel seçimlerde aday listelerinde kota uygulamasının ardından 2008'deki seçimlerde kadın temsil oranını %13,3'de 2011'de %32'ye yükselmiştir. Bu örnekleri özellikle Avrupa'da artırmak mümkündür (UN Women, 2020:21). Kuşkusuz yerel siyaseti ulusal siyasetten ayıran en önemli özelliği mesafedir. Belediyelerin vatandaşların her türlü sorununu doğrudan ulaşabileceği yakınlıkta olması kadınlar için de önemli bir avantaj iken aynı durum kadınların adaylıklarında bir dezavantaja dönüşebilmektedir. Yerel siyasette kadınların siyasi kariyerleri de gündelik yaşamdaki deneyimleri de doğrudan yerel seçmenlerin gözleri önünde sürmektedir. Bu anlamda kadınlar seçime girinceye kadar kamu tarafından gözlemlenirler; bu nedenle toplumsal normlara uymaları beklenir (Drechselova, 2022:231). Ancak yerel düzeydeki kadın temsili düzeyleri ulusal bağlamdan bağımsız değildir. Dolayısıyla kadın temsili ulusal düzeyde yüksekse yerel düzeyde de yüksek olma eğilimi gösterecektir. Buna karşılık yereldeki faktörler kadınların katılımını etkilerken, bu durumun ülkeler içerisinde homojen olmadığı da açıktır. Kentleşme, bölgesel farklılıklar, ekonomik koşullar, yaşam koşulları toplumda ka-

dınların siyaset ile ilişkilerini etkileyebilmektedir (Sundström ve Stoc-kemer, 2015:267).

Sonuç olarak kadınların yerel siyasette güçlenmesine sadece bir eşitlik sorunu olarak bakmamak gerekiyor. Kadınların yerel yönetimlerde etkin olması kapsayıcılık ve etkin yönetim için de vazgeçilmezdir. Kadınların siyasete katılımında önündeki engeller için hâlâ daha yapılması gerekenler vardır. Kadınlar yapısal, kurumsal, kültürel ve ekonomik engeller ile mücadeleye devam etmelidir. Bunun için siyasetin kendisinin de stratejik bazı düzenlemelere ihtiyacı vardır. Kotaların uygulamasından başlayarak ekonomik destekler ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin geliştirilmesi ve bunun sürdürülebilir hâle dönüştürülmesi önemlidir.

Kaynakça

- Alkan, A. (2000). *Yerel Politika ve Kadın*. Ankara: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- Alkan, A. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli? *Birikim*, Sayı179, 71-0.
- Alkan, A. (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet (Kadınların Kentte Görünmez Varlığı)*. Ankara: Dipnot yayınları.
- Arat, Y. (1989). *The patriarchal paradox: Women politicians in Turkey*. Rutherford, NJ: Fairleigh Dickinson University Press.
- Arat, Y. (1992). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Üzerine Gözlemler. *Kadın ve Sosyo Ekonomik Gelişme*, Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 49-52.
- Arat, Y. (2008). Türkiye’de kadınların parlamentoda temsili: 1934-1980. A. B. Hacımırzaoglu (ed.). *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilanço 98* içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 249-266.
- Arıkboğa, E. (2019). Belediye Meclislerinde Kadın Üyeler: 2014 Yerel Seçimlerinde Yükselişin ve Değişimin İzini Sürmek. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1, 21-34.
- Ayata, A. (1992). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılma Sürecinde Değişmeler. *Kadın ve Sosyo Ekonomik Gelişme*, Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 41-48.
- Ayata, A. (1995). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. Ş. Tekeli (ed.). *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 293-312.
- Başçı, G. (2015). Yerel Yönetim Seçimlerinde Kadın Seçmen ve Temsilcilik: Çorum İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 8, S. 1, 273-299.
- Belli, A. (2015). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. *Yasama Dergisi*, S. 31, 65-88.

- Biricikoğlu, H. (2013). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Yetersizliği: Sakarya İlinde Yapılan Bir Araştırma. *Sakarya İktisat Dergisi*, S. 2, 65-96.
- Bora, A. ve İşat, C. (2006). *Düşüm Bilgisi*. Ankara: KA-DER.
- Bühlmann, M. ve Schadel, L. (2012). Representation matters. The impact of Women's De-scriptive on the political involvement of women. *Representations*, 48(1), 101-114.
- Büyüktunca, E. (2024). Kadınlar Yerel Yönetime Ne Kadar Katılabildi: 2019 ve 2024 Yerel Seçimleri, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/kadinlar-yerel-yonetime-ne-kadar-katilabildi-201>
- CEMR. (2024). Strategic retreat 2024: Women's role in politics and the challenges in political representation. Council of European Municipalities and Regions, <https://ccre-cemr.org/press/cemr-strategic-retreat-2024>
- Cengiz, B., Doğan, G. ve Karabağ, G.(2021). Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı, *Friedrich Ebert Stiftung*, <https://www.fes.org.tr>.
- Celis, K. (2009). Substantive Representation of women (and improving it): what it is and should be about?. *Comparative European Politics*, 7 (1): 95-113.
- Chehab, S. (2023). *Women in Diplomacy Index*, https://www.agda.ac.ae/docs/default-source/2023/women-diplo-macy.pdf?sfvrsn=6189673b_3#:~:text=The%20Index%20found%20that%20in,underrepresented%20in%20top%20diplomatic%20posts.
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *SDÜ VizyonerDergisi*, 3(4), 56-79.
- Çitçi, O. (1996). Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:5 Sayı:6. Ankara: TODAİE Yayınları, 5-14.
- Çakır, S. (2019). *Erkek Kulübünde Siyaset*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Drechselova, L. (2022). *Türkiye'de Yerel Siyasette Kadınlar Dışlanma Döngüleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- European Parliamentary Research Service (EPRS) (2024). Women in politics in the EU State of Play 2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760348/EPRS_BRI\(2024\)7_60348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760348/EPRS_BRI(2024)7_60348_EN.pdf).
- Freeman, Jo. (1970). The tyranny of structurelessness. *The Insurgent Sociologist*, 1(1). 151-165.
- GOLD (Global Observatory on Local Democracy and Decentralization) (2024), Country Profiles on SDG Localization, <https://www.gold.uclg.org/report/localizing-sdgs-boost-monitoring-reporting>, (Erişim tarihi: 26.3.2025).

- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, S.10, 5-59.
- Görmez, K. Ve H.Yaylı (2018). *Yerel Yönetimler*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset*, B. Tanrıseven (Çev.). Konya: Liberte Yayınları.
- IPU (2023). *Gender Equality*, <https://www.ipu.org/impact/gender-equality>
- İstanbul Politikalar Merkezi (İstanPol). (2021). *Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı: Siyasi Hayatta Karşılaşılan Engeller Ve Deneyimler*,https://www.istanpol.org/post-turkiye-de-kadin-n-siyasete-kat-l-m-siyasi-hayatta-kars-la-lan-engeller-ve-deneyimler_1
- KA.DER.(2020). *2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinden Bakmak*.
https://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2020/12/KA.DER_Sivil-Dusun_Kitapcik.pdf, Erişim tarihi:22.04.2025
- KA.DER.(2020). *8 Mart Temsilde Kadın-Erkek Eşitliği Karnesi*. KA.DER. <https://www.sivilsayfalar.org/2020/03/06/ka-derin-8-mart-temsilde-kadin-erkek-esitligi-karnesi-yayinlandi>
- KA.DER. (2021). *Yerel Siyasette Kadının Adı Neden Yok?*, A.Kaşıkkırık, N. Karaoglu (der). İstanbul: Ka.Der.Yayınları.
- KA.DER. (2024). *31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinin Analizi*, (G. Erdogan Tosun), https://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2024/07/Kader_Rapor_Gulgun-Erdogan-Tosun-1.pdf.
- Kapani, M. (2003). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kara-Kaska, M. (2024). *Yerel Seçimlerde 11 İl Ve 61 İlçede Kadın Adaylar Belediye Başkanı Seçildi*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nr459x591o>., Erişim tarihi: 24.12.2024.
- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Ankara: İmge Yayınevi.
- KONDA (2022). *Türkiye’de Kadın Siyasetçilerin Durumu ve Beklentiler Araştırma*,<https://bensecerim.org/haberler/en-secerim-dernegi-turkiyede-kadin-siyasetcilerin-durumu-ve-beklentiler-arastirma-lansmani-duzenledi>.
- Koyuncu L, B. and A. Sumbas. (2016). Discussing women's representation in local politics in Turkey: The case of female mayorship, *Women’s Studies International Forum*, 58, 41-50.
- Lombardo, E. and P. Meier (2014) *The Symbolic Representation Of Gender. A Discursive Approach*, Ashgate: Surrey and Burlington.
- Marshall, T. H. (1992). *Citizenship and Social Class and Other Essays*, London: Pluto Press.

- Mecliste.org, (2024). 28.Yasama Dönemi Meclis Profili, <https://www.mecliste.org/icerik/132/28--YASAMA-DoNEMi-MECLiS-PROFiLi>, Erişim tarihi:15.12.2024
- Mayer, T. (Ed.). (2012). *Gender ironies of nationalism: Sexing the nation*. London: Routledge.
- Millett, K. (1970). *Siyasi Cinsiyet*, H. C. Kıray (Çev.), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Negiz, N. ve Üçer, N. (2012). Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 21, S. 2, 1-23.
- Oktay, T. (2013). Belediye Meclisi Komisyonlarında Kadın Temsili: Bölgesel Bir Analiz, 11. *Uluslararası Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Bildirileri Kitabı*, 965-978.
- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). (2018). *TC. Kalkınma Bakanlığı Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/YerelYonetimlerOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>
- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). (2023). *TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). (2023). *TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf
- Oruç, T. ve Bayrakçı, E. (2018). Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 2, 464-480.
- Paxton, P. ve Hughes, M. M. (2013). *Women, Politics and Power: A Global Perspective*. SAGE Publications: Thousand Oaks.
- Philips, A.(2012). *Demokrasinin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yayınevi.
- Pitkin, H.F. (1967). *The Concept Of Representation*. Berkeley: University of California.
- Rao, N. (1998). Representation in Local Politics: a Reconsideration and some New Evidence, *Political Studies*, XLVI, 19-35.
- Rao, N. (2005). The Representation of Women in Local Politcs, *Policy & Politics*, V. 22, no:2, 323-339.
- Sancar, S. (2008a). Siyasal Katılım. M. Tan, Y. Ecevit ve S. Acuner, S. Sancar (ed.), *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri* içinde , İstanbul: TÜSİAD ve KAGIDER Yayını, 215-293.

- Sancar, S. (2008b). Türkiye’de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı. *Toplum ve Demokrasi*, C:2, S. 94, 173-184.
- Sancar, S. (2018). *Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, CEİD, <https://www.ceidizleme.org/medya/dosya/94.pdf>.
- Sancar, S. (2023). *Siyasetin Cinsiyeti: Cinsiyetçiliğe Karşı Kadın Hakları Siyaseti*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Siyasi Partilerin Kadınlara Vaadi Çok Ama Siyasi Hayatta Yerleri Yok (29 Mart, 2024), <https://www.anadoluekspres.com.tr/haber/siyasi-partilerin-kadinlara-vaadi-cok-ama-siyasi-hayatta-yerleri-yok-62723>
- Sallan Gul, S. (2007). *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II: Uygulama*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Sumbas, A. (2021). *Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı: Siyasal Hayatta Karşılaşılan Engeller ve Deneyimler*, İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü.
- Sundström, A. and D. Stockemer. (2015). What determines women’s political representation at the local level? A fine-grained analysis of the European regions, *International Journal of Comparative Sociology*, Vol. 56(3-4) 254–274.
- Şirin-Pıncıoğlu, N. (2013). Yerel Siyaset ve Yerel Yönetimlerde Cinsiyetçi Örüntüler: İstanbul Örneği, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE Dergisi*, No: 8, 64-80.
- Talaslı, G. (1996). *Siyaset Çıkılmazında Kadın*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Türkiye Belediyeler Birliği (TBB). (2021). *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*, erişim tarihi: 31.03.2025, https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_avrupa-yerel-yonetimler-ozerklik-sarti_47.
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition, Towards a Rescue Plan for People and Planet, *United Nations*, <https://unstats.un.org/s/report/2023/>
- The World Economic Forum (WEF). (2021). *Global Gender Gap Report 2021*, erişim tarihi: 11.05.2024, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>
- The World Economic Forum (WEF). (2024). *Global Gender Gap Report 2024*. erişim tarihi: 23.11.2024, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>.
- Tokman, Y. ve S. Kendirci. (2006). *Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak*, Ankara: KA-DER Yayınları.
- Turner, B. S. (1990). Outline of a Theory of Citizenship, *Sociology*, C.24, S. 2, 189-217.

- TÜİK. (2016). *İstatistiklerle Kadın*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2016-24643>, erişim tarihi: 26.03.2025.
- TÜİK. (2023). *İstatistiklerle Kadın*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675>, erişim tarihi: 30.12.2024.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV). (2014). *İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*, https://Tepav.S3.EuWest1.Amazonaws.Com/Upload/Files/1395051458-3.81_Il_Icin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi.Pdf, erişim tarihi: 21.02.2025.
- Türkiye'nin Kadın Belediye Başkanları (01.04.2024), <https://hthayat.haberturk.com/turkiye-nin-kadin-belediye-baskanlari-1083008>, erişim tarihi: 24.02.2025.
- Türkiye's Performance, <https://dashboards.sdindex.org/static/profiles/pdfs/SDR-2023-turkiye.pdf>, erişim tarihi: 24.02.2025.
- UN Women. (2002). *Progress on the Sustainable Development Goals the Gender Snapshot 2002*, development-goals-the-gender-snapshot-2022-erişim tarihi: 24.02.2025.
- UN Women. (2017). *Seçimlerde kadına yönelik şiddetin önlenmesi: Bolivya'dan bulguların özeti*, <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2017/Preventing-VAW-in-elections-tr.pdf>, erişim tarihi: 23.04.2025.
- UN Women. (2020). *Yerel Yönetim ve Hizmetlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, E.M. Parmaksız, Y. Kalaylıoğlu, (edt.), UN Women Yayınları.
- UN Women. (2021). *Women's Representation in Local Government: A Global Analysis*, I. Berevoescu and J. Ballington (edt.), <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-01/Womens-representation-in-local-government-en.pdf>, erişim tarihi: 01.05. 2025.
- UN Women. (2023). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2023*. Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi (ECA). https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-05/tuik_statistics_turkce_2023_final_2.p, erişim tarihi: 28.04. 2025.
- UN Women. (2024). *Women Political Leaders Map*, <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-06/Poster-Women-political-leaders-2024-en.pdf>, erişim tarihi: 28.04.2025.
- UN. (2022). *The Sustainable Development Goals Report 2022*. (n.d.). <https://file:///C:/Users/brana/OneDrive/Masa%C3%BCst%C3%BC/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf> 11.08.2022, erişim tarihi: 23.04.2025.

- UNDP. (2018). *Annual Report 2018*. United Nations Development Programme. <https://annualreport.undp.org/2018/>, erişim tarihi: 28.04.2025.
- UNFPA Türkiye. (2021). *Yerel Eylem Planı Hazırlama Rehberi*. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_yereylemrehberweb.20.09.2_1_1.pdf, erişim tarihi: 29.04.2025.
- Üste, R.B. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili. *İşletme Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 1, 101-131.
- Van Deth, J. W. (2014). A Conceptual Map of Political Participation. *Acta Politica*, 49, 349-367.
- Walby, S. (1994). Is Citizenship Gendered?. *Sociology*, 28(2), 379-395.
- Yaraman, A. (2006). 72 Yılın Ardından: Kadını İçermeyen Siyaset, *Toplumsal Tarih*, S.156, 14-22.
- Yaraman, A. (2021). Türk Kadın Haklarını Mücadeleyle Aldı, *İstanbul Dergi*, S.8. <https://www.istdergi.com/tarih-belge/turk-kadini-haklarini-mucadeleyle-aldi>.
- Yaylı, H. ve Eroğlu, G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3, 504-524.
- Yıldırım, H. (2013). Yerel Yönetimlerde Kadın Siyasi Temsil Yetersizliği. *Akademik Perspektif*, C:2, S.3, 45-62.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK), (2024). *31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Seçim İstatistikleri Bülteni*, <https://www.ysk.gov.tr>, erişim tarihi: 28.04. 2025.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2009). *2009 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları: Kazanan Adayların Cinsiyet Dağılımı*, <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/KazananAdaylarCinsiyet.mht>. erişim tarihi: 28.04.2025.
- İnternet Kaynakları:**
- https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_50/default/table?lang=en, erişim tarihi: 23.12.2024.
- http://www.citymayors.com/women_mayors/women-mayors-front.html, erişim tarihi: 24.12.2024.
- <https://turkiye.un.org/tr/sdgs/5>. erişim tarihi: 13.12.2024.
- <https://www.tgrthaber.com/mavikadin/31-mart-yerel-secimleri-kadin-adaylari-tam-liste-hangi-parti-kac-kadin-aday-gosterdi>, 31 Mart Yerel Seçimleri Kadın Adayları Tam Liste: Hangi Parti Kaç Kadın Aday Gösterdi, erişim tarihi: 28.04. 2025.
- <https://charter-equality.eu/atlas-of-signatories-of-the-charter/presentation.html>, erişim tarihi: 16.03.2025

<https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/european-government/eu-law/charter-of-fundamental-rights/#5bfbc>, erişim tarihi: 09.05.2025